

De ce literatura Americii Latine?

A citi este un act cultural intim. Citind, omul devine un făuritor de gânduri, idei și sentimente. Fiecare om are cărțile sale și fiecare scriitor are cititorii săi. Dintotdeauna, literatura a fost guvernată de o unică dorință: prezentarea vieții omului; iar viața omului este atât de complexă, încât mii de tomuri nu o pot cuprinde. Totodată, fiecare cultură are literatura sa.

America Latină este un continent străbătut de un fior de libertate. Deși este un continent tânăr din punct de vedere politic, literatura sa are dimensiunea clasicității. Izvoarele literaturii sud-americane sunt, în general, trei la număr. Primul mare izvor este istoria agitată a continentului și lupta pentru libertate a popoarelor care trăiesc aici. Al doilea mare izvor este societatea latino-americană și legătura ei cu timpul istoric, iar al treilea mare izvor este reprezentat de legătura intimă și plină de pasiune cu Regatul Spaniol (*Tierra Madre*). Toate aceste izvoare au dat naștere unei literaturi complexe, străbătută de un profund sentiment de tristețe. O tristă revoltă împotriva istoriei și a moștenirii acesteia. Aparent pesimistă, literatura Americii Latine este scrisă, totuși, cu satisfacția eliberării de sub un dureros și nedrept jug.

Societatea latino-americană este definită, în profunzimea ei, de *lupta pentru recunoaștere*. O luptă istorică, transformată într-o dimensiune metaistorică. Metaistoria acestui continent este afirmarea sa pe plan cultural; cultura este cea care a învins moștenirea istorică în America Latină. O societate plină de haos și

statornicită de credințe populare. Un melanj exotic din care s-au născut marile romane ale Americii Latine: **Șotron, Pedro Paramo, Un veac de singurătate, Războiul sfârșitului lumii, Terra Nostra, Recursul la metodă** și alte romane pline de fior lirico-epic.

De ce a avut un așa mare succes literatura sud-americană? Ce înseamnă boomul literar al Americii Latine? O dimensiune a acestui succes este reprezentată de Premiile Nobel acordate scriitorilor de pe acest continent. Nume precum Gabriela Mistral, Pablo Neruda, Octavio Paz, Gabriel García Márquez, Mario Vargas Llosa au făcut cunoscute în toată lumea omul și spiritul latino-american.

Boomul literar latino-american s-a născut la începutul anilor '60, odată cu apariția romanului *Șotron (La Rayuela)*, scris de Julio Cortázar. După acest roman, toată literatura sud-americană a ajuns în lumina reflectoarelor lumii literare de pe toate continentele, iar drumul spre recunoașterea pe plan mondial a trecut prin Paris și New York. Marii scriitori ai Americii Latine au călătorit mult în capitalele europene și au promovat activ literatura continentului din care veneau. Octavio Paz, Carlos Fuentes și Pablo Neruda au fost, totodată, și diplomați de carieră, îndeplinind funcții de ambasador sau de consul. Astfel, *Octavio Paz* a fost ambasador al Mexicului în India, între anii 1962-1968, *Carlos Fuentes* ambasador al Mexicului în Franța, între 1975-1977, în timp ce *Pablo Neruda* a fost, de mai multe ori, consul și ambasador în Argentina, Spania și Franța. O altă explicație a acestui boom este valoarea intrinsecă a scriiturii latino-americane, o scriitură caldă, liniștitoare, care, chiar dacă te întristează, te adoarme aieva într-un pat al uitării de sine.

Scriitura rusă este una rece, care parcă te îngheață. Geografia și cultura au fost și sunt puternic interdependente: natura îl influențează pe om în exterior dar, mai ales, în interior. Boomul latino-american este un fenomen care rămâne într-o interesantă polemică. Acest boom nu a luat încă sfârșit. Mari scriitori ai acestui boom mai sunt încă în viață. Fenomenul acesta cultural are o dimensiune greu de cuantificat în prezent, însă putem afirma, fără putință de tăgadă, că el a îmbogățit considerabil patrimoniul literar al omenirii.

Trei scriitori speciali fac parte din această fenomenală generație: Julio Cortázar, Ernesto Sábato și Jorge Luis Borges. Cortázar este un supraréalist *avant la lettre*, un maestru al scriiturii fascinante și bogate în metafore, în timp ce Borges și Sábato sunt doi dintre scriitorii enciclopediști ai acestui boom. Borges este pasionat de cultura anglo-saxonă medievală și de cea nordică, iar Sábato de filosofie. Cărțile lor sunt pline de înțelepciune, iar eseurile lor caracterizate de o rară erudiție. Cei doi autori sunt ultimii reprezentanți ai *scriitorului universal*, un om care citește mai mult decât scrie. Borges, spre exemplu, afirma despre sine că nu este un mare autor, ci un mai mare cititor.

Ultimul mare scriitor al boomului literar amintit este Roberto Bolaño, rebelul literaturii chiliene. Romanele sale, pline de un realism dureros și de o reprezentare grotescă a firii umane, sunt extrem de apreciate de critici, dar și de cititori. Din păcate, scriitorul s-a stins din viață într-un moment de apogeu al creației sale. Fascinat de viață, Bolaño a descris-o ca pe un tablou, indiferent de ce culori conține pânza.

În prezent, o nouă generație de tineri scriitori se ridică în America Latină; rămâne ca timpul să le acorde sau nu *certificatul de valoare*.

Literatura Americii Latine merită citită pentru că extremele ne dau o imagine mai clară asupra lumii. Este adevărat că o imagine completă a lumii este greu de realizat, dar totul este perfectibil în această lume. O literatură perfectibilă este o literatură bună, iar o literatură care produce noi valori este o literatură fecundă.

Visul Americii Latine s-a împletit cu trecutul lumii și, împreună, au format un monument cultural de o inestimabilă valoare, o *literatură a extremelor*, guvernată de haos și de ordine, deopotrivă.

1. Gabriel García Márquez – apusul unui erou

O istorie plină de agitație, un drum care a fost marcat de acte de eroism, de revolte, de pasiuni, de iubiri, de blesteme, de exilări, de asasinat, de curaj, de pasiune, de devotament, de abnegație, de credință, de necredință, de jurăminte trădate, de unitate și de destrămare, de înrobire și de libertate – într-un cuvânt, America Latină.

Ultima călătorie a lui Simón Bolívar este descrisă ca un drum fără întoarcere, un labirint pe care marele general și l-a construit în mod conștient. Este labirintul trecutului, prezentului și viitorului. *Generalul în labirintul său* (*El general en su laberinto*) este romanul amurgului generalului Americilor.

Romanul începe cu retragerea sa din funcția de președinte, cedând această funcție generalului Francisco de Paula Santander. Retragerea sa din această funcție va provoca și prima destrămare a unității Americii Latine, deoarece succesorul său nu era pentru unitate. Zilele de călătorie de-a lungul unui râu (putem spune *Styx-ul* generalului) sunt grele; este bolnav, slăbit, accesele de tuse severe îi fac viața un calvar. De-a lungul carierei sale,

Bolívar a fost ținta mai multor atentate, dar a scăpat de fiecare dată cu viață, ultimul atentat fiind orchestrat chiar de generalul Santander. În drumul său către nicăieri, generalul se va întâlni cu Agustín Iturbide, fiul fostului împărat al Mexicului; dorința marelui general a fost să-l încoroneze pe Iturbide fiul drept împărat al Mexicului, pentru a mai păstra ceva din unitatea Americii Latine. Urmărit de sumbre profeții, Liberatorul (*El Libertador*) realizează că moartea sa înseamnă sfârșitul unității, dar și a liniștii în subcontinent. America Latină este creația sa și nu o poate lăsa de izbeliște, dar timpul trece, călătoria se prelungește și el, tot mai obosit, se afundă într-un labirint din care nu mai are scăpare. Moartea îl va întâlni în ziua de 17 decembrie, ora 1 și 7 minute, cutremurătoare coincidență.

Titlul este expresiv, dar și dureros: un loc întunecos, obscur, unde moartea te poate găsi. Labirintul său este și misterul tumultului Americii Latine: de la moartea generalului, subcontinentul va intra într-un labirint plin cu monștri, minotauri care îi devorează pe oameni. Lipsește, însă, un erou pentru a găsi ieșirea din labirint și pentru a omorî toți monștrii, un nou Tezeu sau chiar mai mulți. Atmosfera este una de conștiință a pierderii unui erou, dar și de revoltă: orbi la suferința generalului, ceilalți se vor mulțumi cu lupte și pasiuni mărunte, iscate pentru propriul lor interes. Nimeni nu va lupta cu adevărat pentru ideile celui pe care autorul îl respectă mult, *Liberatorul*. Fascinant este procesul psihologic de blazare pe care autorul îl descrie: un mare erou este scârbit de lumea pe care chiar el a făurit-o și care se revoltă împotriva sa, o revoltă pe care nici el nu o poate înțelege. Această revoltă este, de fapt, continua revoltă a celui căzut din Paradis. Toți cei care vor să creeze ceva cu bună-credință au parte de această răzvrătire.

Generalul în labirintul său este un roman istoric realizat prin împletirea unor interesante date istorice, un roman care ne poate arăta o mică parte din eșecul Americii Latine și din refuzul locuitorilor ei de a forma o democrație adevărată. În America Latină toată lumea vrea totul, iar într-o democrație trebuie să știi să cedezi. Este romanul apusului unui erou de proporții homerice, fondator al unei lumi noi, prins în plasa ei, trădat și răpus de ignoranța celor care nu au avut curajul să ducă la îndeplinire o menire. Un roman cu iz profetic pentru toți cei care vor să creeze lumi. Revolta împotriva creatorilor este de la începutul acestei lumi și va continua până la revolta finală și revelația adevărului absolut.

2. Gabriel García Márquez – romanul dictaturii

O lume tristă, un regat al tristeții, o lume în care binele este uitat și unde visul este la fel de prezent ca și mizeria. Un dictator este o ființă care își uită sufletul și locul în viață. Lumea nu trebuie condusă după vise și în splendidă izolare; pentru a o conduce, trebuie să trăiești în mijlocul ei, izolarea înseamnă pierderea contactului cu realitatea și autozeificarea unui conducător fără judecată. O democrație înseamnă discurs public și relații interpersonale, o dictatură înseamnă tăcere și izolare.

Aceasta este atmosfera romanului *Toamna patriarhului* (*El otoño del patriarca*), un roman despre adevăr și trădare. Romanul începe cu imaginea palatului prezidențial în ruine și cu trupul fără viață al dictatorului, un film derulat în sens invers. Simțindu-se mereu în primejdie, dictatorul are o dublură oficială, este însoțit de un câine, se închide cu trei zăvoare și trei lacăte în cameră. Destinul său a fost influențat de finețea mâinii lui; fără să aibă liniile sorții, el a fost predestinat să fie un rege. Pentru a putea